

STANDARD STUDIA
K VÝKONU SPECIALIZOVANÉ ČINNOSTI
V OBLASTI ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY

č. j. MSMT-7779/2020-1

Standard studia k výkonu specializované činnosti v oblasti environmentální výchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy akredituje v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) mimo jiné i vzdělávací programy směřující ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů pedagogických pracovníků, mezi něž náleží i studium k výkonu specializované činnosti v oblasti environmentální výchovy. Standardizace těchto vzdělávacích programů má zásadní význam pro vytvoření jednotného rámce těchto typů programů, a to při respektování základních parametrů těchto typů studií, jako je délka studia a způsob či náležitosti jeho ukončení, neboť ty jsou stanoveny právním předpisem. V rámci standardizace je akcentován jak profil absolventa a jeho naplnění prostřednictvím obsahových témat zahrnujících aktuální trendy vzdělávání, včetně problematiky společného vzdělávání, tak důraz na zajištění přímé provázanosti získaných znalostí a dovedností s praxí. Zásadní je také možnost uplatnění jiných forem vzdělávání, tedy nejen prezenční, ale také formy distanční realizované pomocí on-line technologií na základě dálkového přístupu.

V Praze 17. června 2020

Standard studia

Název studia
Studium k výkonu specializované činnosti v oblasti environmentální výchovy
Norma
Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů – § 9 odst. 1 písm. d)
Cílová skupina
Studium je určeno pedagogickým pracovníkům, kteří jsou nebo mají zájem být pověřeni výkonem specializované činnosti v oblasti environmentální výchovy („EV“) ve škole nebo školském zařízení (dále jen „škole“). ¹ Koordinátorem EV se ve smyslu Metodického pokynu MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty č. j. 16745/2008-22 rozumí pedagogický pracovník, který byl ředitelem školy pověřen koordinací EV.
Vstupní požadavky
Studium je určeno pro pedagogické pracovníky škol a školských zařízení, kteří splňují předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
Délka výuky
Minimálně 250 hodin po dobu nejméně jednoho a nejvýše dvou let
Forma výuky
Z celkového počtu hodin výuky lze nejvýše 20 % využít pro distanční formu studia, tj. pro výuku uskutečňovanou prostřednictvím e-learningu v prostředí LMS. Tato distanční část studia musí splňovat kritéria pro e-learningové kurzy, která jsou dostupná na webových stránkách MŠMT . U jednotlivých témat je nezbytné uvést přesný počet hodin realizovaných e-learningem, nebo prezenční formou studia za předpokladu dodržení výše uvedeného požadavku. Hodinová dotace věnovaná rozvoji jednotlivých oblastí kompetencí (K1-K4) musí být rovnoměrně vyvážená.
Způsob ukončení
Specializační studium je zakončeno úspěšnou obhajobou závěrečné práce a složením závěrečné zkoušky před komisí. Otázky, resp. okruhy k závěrečné zkoušce se stanoví tak, aby propojovaly obsah studia s praxí, témata závěrečných prací jsou stanovena s přihlédnutím k potřebám školy a k podmínkám uchazeče.

¹ Vzhledem k tomu, že v platných dokumentech se používají pojmy environmentální výchova (např. v rámcových vzdělávacích programech, ve vyhlášce č. 317/2005 Sb.), vzdělávání pro udržitelný rozvoj [ve Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR (VUR)] i environmentální vzdělávání, výchova a osvěta [(EVVO), např. ve Státním programu EVVO v ČR a v metodickém pokynu k zajištění EVVO], bylo nutné terminologii sjednotit. V tomto standardu jsou zmíněná označení souhrnně pojímána jako „environmentální výchova“ (EV) podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, tj. environmentální výchova ve smyslu udržitelného rozvoje.

U závěrečné zkoušky účastník předloží portfolio, které bude obsahovat jeho práce z průběhu celého specializačního studia, a to nejméně jeden výstup z každé kompetence (viz dále). K součástem uvedeného portfolia může patřit například:

- a) stručná analýza současného stavu EV ve škole s důrazem na rozlišení silných a slabých stránek (resp. příležitostí a hrozeb) jako podklad pro zpracování (inovaci) školního programu EV (dále „ŠP EV“) nebo aktualizaci školního vzdělávacího programu (kompetence 4);
- b) inovovaný (aktualizovaný) či nově zpracovaný školní program environmentální výchovy vlastní školy (kompetence 4);
- c) zpracovaný projektový záměr (žádost) s rámcovým rozpočtem nákladů a zdrojů příjmů, resp. návrh žádosti o sponzorskou (finanční či materiální) podporu školní EV (kompetence 4);
- d) kritické posouzení a kontextuální zhodnocení konkrétního environmentálního problému nebo konfliktu na úrovni globální, regionální či lokální (kompetence 2);
- e) návrh environmentálně šetrných kroků ke zlepšení péče o prostředí školy a k ekologizaci běžného školního provozu (kompetence 2, 4);
- f) návrh učebního celku se zaměřením na konkrétní příspěvek žáků či školy k udržitelnému rozvoji nebo k řešení environmentálního problému školy, obce apod. (kompetence 2, 3);
- g) plán osobního profesního rozvoje v oblasti EV po ukončení specializačního studia (kompetence 1);
- h) úvaha o možnostech a rozvíjení spolupráce v komplexní EV v rámci pedagogického sboru (kompetence 1).

Doklad o ukončení

Osvědčení o absolvování studia

Profil absolventa

Absolvent studia je pro působení ve škole připraven s následujícími kompetencemi:

- K 1: kompetence k implementaci EV do ŠVP a do jeho aktualizací;
- K 2: kompetence znalostní v oblastech ekologie a environmentalistiky;
- K 3: kompetence k uplatňování účinných metod a výukových strategií EV ve školní praxi;
- K 4: kompetence koordinátorské ke zvýšení podpory a účinnosti EV v organizaci a provozu školy.

Kompetence k implementaci EV do ŠVP a do jeho aktualizací

K1

Předpokládané výsledky učení účastníka studia:

- a) má ujasněn smysl, aktuálnost, historický vývoj a cíle environmentální výchovy;
- b) uvědomí si specifické rysy formální, neformální a informální EV, jejich vztahy a souvislosti;
- c) prokáže, že má přehled o základních právních oporách EV a o možnostech jejich aplikace ve prospěch realizace EV ve vlastní škole;
- d) účinně aplikuje metodický pokyn MŠMT k zajištění EV ve své škole v postupných krocích;
- e) sestaví a předloží stručný plán osobního profesního rozvoje v oblasti EV po ukončení specializačního studia.

Učivo / obsah výuky:

- přehled vývoje vztahů člověka a prostředí;
- smysl a cíle environmentální výchovy;
- vymezení a vývoj EV v ČR a ve světě;
- zakotvení EV v legislativě a dalších dokumentech, institucionální a finanční zajištění EV;
- interdisciplinární postavení formální EV ve vzdělávacím systému, vztah EV ke klíčovým kompetencím, vzdělávacím cílům, vzdělávacím oblastem a učivu (společné principy uplatňování environmentálního přístupu, příklady různých pojetí environmentálních důrazů v učivu ZŠ a SŠ v ČR i ve světě);
- začlenění EV v rámcových vzdělávacích programech pro předškolní a základní vzdělávání a pro střední školy (RVP GV, RVP OV); EV ve školních vzdělávacích programech pro školská zařízení;
- doporučené očekávané výstupy (DOV) k průřezovému tématu *Environmentální výchova / Člověk a životní prostředí*;
- vzdělávací a informační zdroje v EV;
- různé specificky zaměřené přístupy v mimoškolní EV (např. výchova k environmentálnímu občanství, výchova o Zemi, globální a rozvojové vzdělávání, místně zakotvené učení apod.).

Indikátory dosažených výsledků učení:

- a) Má ujasněno pojetí, smysl, aktuálnost a cíle environmentální výchovy:
 - vysvětlí a obhájí potřebnost environmentální gramotnosti žáků před učiteli, rodiči žáků i veřejností;
 - navrhuje, prosazuje a obhájí potřebné aktualizace ŠVP ke zvyšování účinnosti EV;
 - vyhledává, průběžně sleduje a ve výuce využívá relevantní zdroje informací o ochraně přírody, péči o životní prostředí, o cílech udržitelného rozvoje na místní, národní, evropské i globální úrovni;
 - svým jednáním je příkladem environmentálně odpovědného člověka.
- b) Prokáže, že má přehled o základních právních oporách EV a o možnostech jejich aplikace ve prospěch strategie EV ve vlastní škole:
 - orientuje se v aktuálně platném metodickém pokynu MŠMT k zajištění EV;
 - stručně charakterizuje další zásadní právní dokumenty, zejména Státní program EV, Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR), Strategický rámec ČR 2030 (Strategie 2030);
 - na základě příslušného RVP včetně průřezového tématu Environmentální výchova a s oporou v Doporučených očekávaných výstupech (DOV) v oblasti EV navrhuje a obhájí náležité postavení EV v aktualizovaných verzích ŠVP.
- c) Účinně aplikuje metodický pokyn MŠMT k zajištění EV ve své škole v postupných krocích:
 - zpracovává školní program EV jako součást školního vzdělávacího programu a je připraven k jeho pravidelné evaluaci a aktualizaci (viz též K 4, indikátor b);
 - předkládá možnosti, jak s podporou ředitelství školy zapojovat do postupného naplňování cílů EV členy učitelského sboru i provozní zaměstnance školy.
- d) Sestaví a předloží stručný plán osobního profesního rozvoje v oblasti EV po ukončení specializačního studia:
 - plánuje svůj další profesní rozvoj v oblasti ekologie a environmentalistiky a v oblasti didaktiky EV;
 - pro svůj profesní rozvoj využívá aktuální informace z relevantních zdrojů o ochraně přírody a o životním prostředí od místní po globální úroveň;
 - je si vědom proměňujících se důrazů v žádoucích postojích k péči o životní prostředí a v proměnách životního stylu ve prospěch odpovědnější spotřeby.

Kompetence znalostní v oblastech ekologie a environmentalistiky**K2****Předpokládané výsledky učení účastníka studia:**

- a) prokáže znalosti základů ekologie a environmentalistiky;
- b) prokáže základní orientaci v právu životního prostředí a v environmentální etice.

Učivo / obsah výuky:

- základní ekologické pojmy, principy a jejich souvislosti s ochranou životního prostředí;
- přehled vývoje vztahů člověka a prostředí – změny intenzity vlivů člověka na přírodu v souvislosti s energetickými zdroji a rozvojem vědy a techniky;
- současné globální, regionální a lokální problémy životního prostředí, neudržitelné využívání přírodních zdrojů (neobnovitelné a obnovitelné), příklady a principy jejich žádoucího využívání;
- závislost lidí na přírodě, nezastupitelnost a význam ekosystémových služeb; narušování ekosystémových služeb; příčiny, důsledky, možnosti prevence a řešení těchto problémů;
- udržitelný rozvoj a globální rozvojové vzdělávání – pojetí a principy, možnosti a úskalí hledání cest k udržitelnosti;
- vývoj environmentálního myšlení, environmentální etika;
- environmentální politika, principy a nástroje ochrany životního prostředí a ochrany přírody v ČR, EU a ve světě, příklady environmentálně šetrných alternativ v ekonomii, energetice, technologiích, dopravě;
- ochrana biodiverzity, aktuální příklady úspěšné péče o zvláště chráněná území; Úmluva o krajině a další související platné dokumenty;
- základní předpisy práva životního prostředí, občanské a spotřebitelské environmentálně odpovědné jednání, občanská angažovanost, ekologické poradenství; společenská odpovědnost organizací včetně škol;
- možnosti environmentálně šetrného provozu domácnosti i školy, tj. tříd, kanceláří, jídelen, dílen, úklidu, údržby, školních zahrad apod.

Indikátory dosažených výsledků učení:

- a) Prokáže znalosti základů ekologie, ochrany biodiverzity a environmentalistiky:
 - úspěšně zvládne didaktický test ze základů ekologie a ochrany biodiverzity v rozsahu učiva gymnázia;
 - objasní příčiny, důsledky, možná řešení a preventivní opatření vybraného lokálního nebo globálního environmentálního problému;
 - na příkladu vystihne vzájemné podstatné souvislosti lokálních a globálních environmentálních problémů;
 - popíše politická, sociální a etická úskalí možných řešení současné ekologické krize zejména s ohledem na hrozící planetární klimatický rozvrat.
- b) Prokáže základní orientaci v právu životního prostředí a v environmentální etice:
 - vysvětlí potřebnost povědomí o právním zázemí EV na příkladech zákonů: o životním prostředí (č. 17/1992 Sb., zejm. § 16 o smyslu environmentálního vzdělávání), o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.), o právu na informace o životním prostředí (č. 123/1998 Sb., zejm. § 13) a popř. příslušných usnesení vlády ČR, zejm. Strategie udržitelného rozvoje ČR (č. 1242/2004) a Státního programu EVVO v ČR (č. 1048/2000);
 - na příkladech ozřejmí základní směry environmentální etiky.

Kompetence k uplatňování účinných metod a výukových strategií EV ve školní praxi**K3****Předpokládané výsledky učení účastníka studia:**

- a) provede specifickou analýzu možností a zaměření formální EV v daném typu školy;
- b) uvede příklady možností uplatnění EV v obsahu i metodách a formách vzdělávání v různých vzdělávacích oborech;
- c) uvede příklady možností uplatňování neformální EV v rámci školy (přehlídky, samostatné práce apod.) včetně příkladů spolupráce s mimoškolním prostředím (se středisky EV, s místními aktivitami, s výrobními podniky, farmami apod.).

Učivo / obsah výuky:

- pojetí formální EV v různých typech a stupních škol;
- specifika všeobecného a odborného vzdělávání – příklady možných přístupů v různých vzdělávacích oborech;
- modely aktivního učení a další efektivní metody vhodné v EV;
- možnosti evaluace v EV, její význam, příklady použitelných evaluačních metod;
- uplatnění ekopsychologických poznatků v pedagogické praxi s cílem posílit účinnost výchovy k environmentální odpovědnosti;
- tvorba, realizace a evaluace učebních celků s environmentálními cíli a obsahem ve výuce na různých stupních a typech škol;
- EV v mimoškolních činnostech (volba relevantních cílů EV, formulace konkrétních cílů a výstupů programu, volba témat, metod, prostředků a způsobů evaluace programu);
- žákovské kompetence rozvíjené prostřednictvím EV;
- aplikace různých didaktických přístupů v EV v pedagogické praxi;
- smysl a možnosti zapojení škol do dlouhodobých vzdělávacích programů EV – význam a možnosti komplexního propojování formální, neformální a informální EV (Ekoškola, Škola pro udržitelný život, Fairtradová škola, Škola udržitelného rozvoje apod.);
- možnosti řešení problémů v životním prostředí obce a regionu jako součást EV školy;
- příklady vhodných metodik, aktivit a pomůcek pro různé stupně škol a školská zařízení, které podporují zejména výuku v reálném prostředí (např. venkovní učení, zahradní pedagogika, tvorba a využívání přírodních zahrad a přírodních učeben apod.);
- příklady dobré praxe škol a školských zařízení, příklady spolupráce s obcí, s nestátními neziskovými a dalšími organizacemi v EV;
- sebereflexe a možnosti sebevzdělávání školního koordinátora EV.

Indikátory dosažených výsledků učení:

- a) Vyjádří možnosti formální EV na daném typu školy:
 - představí příklad obsahového a metodického rozboru zvoleného tématu EV a jeho začlenění v různých vzdělávacích oborech podle jejich zaměření a možnosti jejich návazností – uvede přehled rozvíjených kompetencí.
- b) Navrhne příklad realizace zvoleného tématu EV, výběr zdůvodní a opět uvede přehled rozvíjených kompetencí. (Může využít zkušenosti z jiných škol.)
- c) Připraví a představí učební celek s tematikou možných řešení konkrétního environmentálního problému za použití modelů učení vhodných pro environmentální výchovu na příslušném stupni či typu školy:
 - navrhne a zrealizuje učební celek na environmentální téma naplňující vybrané výchovně-vzdělávací cíle školního programu EV, případně rozvíjející kompetence EV uvedené v metodickém pokynu MŠMT k zajištění EV;
 - navrhuje různé způsoby začlenění aktuálních environmentálních témat do přírodovědných i humanitních předmětů;

- posoudí a popíše možná úskalí při řešení vybraného environmentálního problému;
 - provede sebereflexi zrealizovaného učebního celku a uvede možné způsoby jeho evaluace.
- d) Navrhuje, realizuje nebo se zapojuje do občanských aktivit a školních projektů podporujících jednání odpovědné k přírodě a lidem:
- představí některé konkrétní možnosti zapojení školy do řešení aktuálních problémů životního prostředí obce či regionu;
 - se svými žáky vybere a připraví k řešení témata týkající se zlepšení stavu životního prostředí v obci;
 - prostřednictvím tvořivě uplatňovaných metod projektové výuky se podílí se svými žáky na realizaci navržených opatření ve prospěch zlepšení stavu životního prostředí obce.

Kompetence koordinátorské a manažerské ke zvýšení podpory a účinnosti EV v organizaci a provozu školy

K4

Předpokládané výsledky učení účastníka studia:

- a) připraví stručnou analýzu současného stavu EV ve škole jako podklad pro inovaci (popř. zpracování) školního programu EV; ve spolupráci s učitelským sborem vlastní školy provede evaluaci a následnou aktualizaci stávajícího školního programu EV, popř. zpracuje ŠP EV včetně ročního plánu EV;
- b) v návaznosti na provedenou analýzu stavu EV sestaví návrh vhodných opatření ke zvýšení účinnosti EV a postup jejich implementace;
- c) navrhne, předloží a zdůvodní vhodné environmentálně šetrné kroky ke zlepšení péče o prostředí školy a k ekologizaci běžného školního provozu, např. tříd, kabinetů, kanceláří, školní jídelny, dílen, úklidu, údržby, zahrady, přírodní učebny apod.;
- d) zpracuje a představí projektový záměr (žádost) s rámcovým rozpočtem nákladů a zdrojů příjmů, resp. návrh žádosti o sponzorskou podporu školní EV (finanční, materiální);
- e) navrhne a představí námět pro zlepšení environmentální osvěty v obci a zvýšení informovanosti občanů o environmentálních aktivitách školy.

Učivo / obsah výuky:

- postavení a role školního koordinátora EV;
- postavení EV ve školních vzdělávacích programech a v realitě každodenní výuky;
- smysl a metody analýzy stavu EV ve škole;
- týmové plánování a posilování mezipředmětové spolupráce v EV v rámci školy;
- smysl, tvorba, naplňování a evaluace školního programu EV;
- vyhledávání a efektivní využívání finančních zdrojů pro podporu školní EV;
- význam a možnosti spolupráce školy s obcí, městskou částí, mikroregionem, místní Agendy 21;
- příprava, zpracování a konzultace závěrečné práce specializačního studia;
- prezentace environmentálních aktivit školy před vedením školy, kolegy, rodiči, zřizovatelem, prezentace aktivit školy v EV v médiích a mezi veřejností v obci;
- přírodní zahrady a přírodní učebny, jejich význam, tvorba a využití ve výuce i ve volnočasových aktivitách;
- vzdělávání a osvěta nepedagogických zaměstnanců školy v oblasti EV;
- nestátní neziskové organizace, odborná pracoviště, střediska ekologické výchovy a jiné organizace specializované na environmentální výzkum, vzdělávání a osvětu jako důležití partneři školy v naplňování ŠP EV;
- publicita školy a jejích aktivit na úrovni obce, kraje, ČR.

Indikátory dosažených výsledků učení:

- a) Připraví stručnou analýzu současného stavu EV ve škole jako podklad pro inovaci (popř. zpracování) školního programu EV; ve spolupráci s učitelským sborem vlastní školy provede evaluaci a následnou aktualizaci stávajícího školního programu EV, popř. zpracuje ŠP EV včetně ročního plánu EV:
- popíše aktuální stav environmentální výchovy a ekologizace provozu své školy;
 - pojmenuje klíčové faktory (priority) a navrhne strategie pro rozvoj EV na škole na základě výsledků analýzy;
 - ve spolupráci s kolegy nebo i se žáky zpracuje SWOT analýzu zaměřenou na posouzení a zvýšení účinnosti environmentálních opatření v provozu školy.
- b) V návaznosti na provedenou analýzu stavu EV představí u závěrečné zkoušky návrh vhodných opatření ke zvýšení účinnosti EV a postup jejich implementace:
- ve spolupráci s učitelským sborem vlastní školy provede evaluaci a následnou aktualizaci stávajícího školního programu EV ke zvyšování účinnosti environmentálního vzdělávání;
 - není-li na škole dosud zpracován školní program EV, připraví jej ve spolupráci s kolegy podle potřeb a priorit školy;
 - s výsledky analýzy a návrhem školního programu EV seznámí vedení školy i celý učitelský sbor, navrhne opatření pro ekologizaci provozu školy;
 - objasní potřebnost spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi, odbornými pracovišti v oblasti péče o životní prostředí a středisky ekologické výchovy; vyloží postup při implementaci těchto opatření včetně způsobů, jak čelit hrozbám nepochopení ze strany vedení školy a rodičů žáků.
- c) Navrhne, předloží a zdůvodní vhodné environmentálně šetrné kroky ke zlepšení péče o prostředí školy a k ekologizaci běžného školního provozu, např. tříd, kabinetů, kanceláří, školní jídelny, dílen, úklidu, údržby, zahrady, přírodní učebny apod.:
- sestaví stručný návrh programu motivačního proškolení provozních zaměstnanců školy k jejich podílu na zlepšování životního prostředí a environmentálně šetrném provozu školy.
- d) Zpracuje a představí projektový záměr (žádost) s rámcovým rozpočtem nákladů a zdrojů příjmů, resp. návrh žádosti o sponzorskou podporu školní EV (finanční, materiální):
- sestaví a zdůvodní žádost o dotaci, příspěvek nebo grant;
 - vtipuje možné zdroje sponzorské podpory ze strany podnikatelských subjektů v regionu.
- e) Navrhne a představí námět pro zlepšení environmentální osvěty v obci a ke zvýšení informovanosti občanů o environmentálních aktivitách školy:
- podpoří iniciativu svých žáků ke zlepšení životního prostředí v obci a k péči o krajinu v okolí obce s důrazem na využití příležitostí ke zvýšení biodiverzity; ve spolupráci s vedením školy připraví projekt zaměřený na lepší informovanost občanů o aktuálních environmentálních problémech a snahách školy o jejich řešení.